դէմ դնել, և թէպէտ մի մասը կողոպտվում է, բայց ոչ բոլորը, և աւազակները յետ են մղվում։ Իսկ նաւը նշանակված տեղը հասնելով, կառավարութիւնը իսկոյն իմանալով պատահած անցքը, կալանաւորում է նաւատիրոջը, վասնորոյ յոյս կայ, որ յայտնվեն կողոպտող աւազակներն էլ։ Աստի երևում է, որ այդ ուղևորները երկրորդ անգամն են ենթարկվում աւազակների կողոպուտին, մէկը դեռ ևս Տրապիզոնի ճանապարհում, իսկ միւս անգամը՝ Տրապիզոնից այստեղ գալով։

Սրանից երկու շաբաթ առաջ Բաթումում գտնվելով, ես նկատեցի այնտեղ բազմաթիւ հայաստանցի հայ մշակներ, որոնք բեռնակրութեամբ և մշակութեամբ են պարապվում, և ինչպէս նկատեցի, նրանց թիւը օրըստօրէ բազմանում է այնտեղ, որովհետև նրանց նման ժիր և ուժեղ մշակների համար այժմ շատ գործ կայ այնտեղ, թէ շոգենաւերում, թէ քաղաքի մէջ ու թէ երկաթուղու գծի վրայ։ Վերջապէս այստեղ բոլոր մշակներ միշտ գործ ունեն և նրանց համար չը կայ կիրակի կամ տօն օրեր, թէ շարունակ աշխատել ուզենան, մինչև անգամ գիշերները շոգենաւերի մէջ գործ կայ։

Սուխումի աւերակների վրայ այժմ բաւականին նոր նոր շինութիւններ թէպէտ կանգնեցրին, և թէպէտ շարունակ նոր տներ ու խանութներ են շինում, բայց դեռ շատ ու շատ հեռու է Սուխումը իր նախկին վիճակին նմանվելուց, ինչ որ էր պատերազմից առաջ։ Եւ գուցէ շատ տարիներ կանցնեն, բայց դարձեալ յոյս չը կայ առաջվան դրութեան հասնելուն, եթէ այստեղի բնակիչները գդալի կարօտութիւններից չազատվեն։ Սկզբում նախկին բնակիչներին առժամանակ արգելվեցաւ փողոցների ուղղութեան կամ առաջվայ աւերակ հիմքերի վրայ օրինաւոր տներ շինել, առարկելով, թէ քաղաքի դիրքը նոր փոփոխութեան պէտք է ենթարկել. միայն թոյլ տուեցին, որ ամեն մարդ իր բակում կառուցանէ ժամանակաւորապէս փոքրիկ տնակներ խառնափնթոր կերպով։ Շատերը այդպէս արեցին, բայց շատերն էլ, ստանալով գանձարանից պատերազմից կրած վնասների վարձատրութիւնը (вознагражденіе) կամաց-կամաց հեռացան զանազան կողմեր, իսկ այստեղ մնացողների վիճակը, որոնք գլխաւորապէս առևտրով են պարապվում, օրըստօրէ աննախանձելի է դառնում։ Որովհետև ընդամենը այստեղ մէկ բատալիօն զօրք կայ, ուստի ամեն մէկը աշխատում է այդ բատալիօնից իր ապրուստը ճարել և կամ ամեն մէկը ստիպված է այդ բատալիօնին իր վաճառքը վաճառելու. իսկ այստեղից արտադրելու ապրանքի քանակութիւնը անհամեմատ քիչ է, որը բաղկանում է գլխաւորապէս մրգեղէններից՝ խնձոր, ընկոյզ, կաղին, նուռ, սերկևիլ, սև խուրմայ, հուն, դեղձ, ձմերուկ և այլն, սիմինդր մասնաւոր քանակութեամբ։ Եւ այժմ կենսական անհրաժեշտ նիւթերը ստացվում են Ռուսաստանից։

Տենդը (лихорадка) կամ դողացնող ու ջերմացնող հիւանդութիւնը աւելի տարածված է վերջին երկու տարվայ միջոցում, քան թէ առաջ, բայց քաղաքի դիրքը և նրան շրջապատած հիանալի տեսարանները, բնութեան հարուստ գեղեցկութիւններով զարդարված, հրապուրում են շատերին մշտական բնակութիւն հաստատել այստեղ, առաւել որ կլիման կրծքացաւ ունեցողների վրայ բարերար ազդեցութիւն է գործում, որոնք մի քանի տարի էլ կարողանում են խոյս տալ անգութ մահից։ Դժբախտաբար տարվայ երեք եղանակներում անկարելի է մի մարդու հանդիպել իր բնական գոյնովը դողացնելու պատճառաւ, որովհետև շարունակ անձրևները փտեցնելով զանազան խոտեր և բոյսեր, և յետոյ սաստիկ շոգեր լինելով, արտադրվում է նրանցից մի տեսակ նեխեալ և վնասակար հոտ, որից ներշնչողը տենդից ազատ մնալ չէ կարող, առաւել папортникъ կոչված բոյսից, որը քաղաքի չորս կողմումը առատութեամբ բուսնում է։

Մ. Միհրանեանց

ՆԱՄԱԿ ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ

Հոկտեմբերի 16-ին

Դժուար է մի առ մի նկարագրել այն բոլոր անիրաւութիւնները, որոնք կատարվում են այս տեղի պարսից սահմանապահ (Ամին Թասարի) ձեռքով։ Քանի օր առաջ այստեղ հասան Քուրդստանից գաղթող մի քանի քուրդ ընտանիք, որոնք ունէին իրանց հետ մի քանի եզներ և կովեր. սահմանապահը տեսնելով սրանց, հրամայեց իր ծառայողներին (ֆառաշներին) խլել խեղճերից այդ տաւարները, իսկ նրանց երկու օր քաղցած և ծարաւ բանտարկելուց յետոյ, թևակապ ուղարկեց Դավրէժ։

Այժմ սկսում են Ռուսաստանից վերադառնալ դէպի Պարսկաստան սովատանջ հայ, ասորի և Թուրք աղքատներ, որն հիւանդ, որն քաղցած, որն տկլոր. որոնք հազիւ են կարողանում ոտքի վրայ կանգնել կամ խօսել. բայց դեռ նաւից դուրս չեկած, ֆառաշները պատրաստ են նոցա առաջ և «սալամաթ» են պահանջում։ Խեղճերը երդվում են, թէ ոչինչ չ'ունեն, հազիւ են կարողացել մուրացկանութեամբ հասնել մինչև այնտեղ, բայց ֆառաշն դարձեալ չէ լսում խեղճերի աղաչանքին, անպատճառ պահանջում է, ասելով. „դիմմա վէր" (տուր մի՛ խօսիր)։ Իսկ եթէ ընդդիմանում են, այն ժամանակ փոխանակ արձակելու, ծեծում, բանտարկում են, և ինչ որ ունեն, խեղճերից խլում են։

Արդէն արգելված էր դէպի Ռուսաստան տանել ցորեն, գարի, բրինձ, սիսեռ, իւղ և այլ ուտելիքներ։ Այս քանի օրերումս հացն էլ արգելվեց։ Իսկ եթէ մէկ բեռ իւղ կամ սիսեռը տանելու համար մէկ քանի ռուբլի կամ մէկ քանի գլուխ շաքար ընծայ կը ստանայ սահմանապահը, այն ժամանակ վաճառականը ազատ է ինչ որ ուզէ տանելու. ինչպէս օրերումս մէկ բաթման՝ որն է 24 գրւանքայ հաց տանելու համար դէպի ռուսաց կողմը մէկ գլուխ շաքար ընծայ ստացան։

Նամակս վերջացնելու ժամանակ լսեցի մի հառաչանքի ձայն, սենեակիցս դուրս եկայ, մի զարհուրելի տեսարան բացվեց իմ առաջ. մէկ ութսուն տարեկան ծերունու մէջքը բաց արած, պառկեցրել էին և երկու կողմից մտրակներով ծեծում էին։ Այնքան խփեցին, որ սկսեց մէջքից արիւն հոսել։ Ծեծն վերջացնելուց յետոյ իսկոյն բանտարկեցին։ Հետաքրքրվեցի պատճառն իմանալ. ֆառաշներից մէկը ինձ պատասխանեց, թէ մէկ ամիս առաջ այս ծերունին ունէր մօտ հարիւր կով և եզներ, բայց այժմ մէկն էլ չունէ, ուրեմն ծախած է և առնողներն Արաքսից Թաղուն անց են կացրել. այժմ մեր աղէն (Ամին Թաւարէն) սրանից մաքս է պահանջում։ Քառասուն ռուբլին առնելուց յետոյ արձակեցին ողորմելուն։

Է. Վ. Սեւրիւգին

ՆԱՄԱԿ ՎԱՐԴԱՇԷՆԻՑ

14 հոկտեմբերի

Ամենքին յայտնի ուտիացի հայերով բնակեցրած Վարդաշէն գիւղը այժմ ներկայացնում է մի տխուր պատկեր իր ներքին երկպառակութիւնների պատճառով, որոնք յառաջացած են տեղական ծխատէր Գալուստ քահանայի ինտրիգաներով։ Այս քահանան իր անձնական շահերի համար և իր կրքերին բաւականութիւն տալու համար, վերջին հինգ տարիների ընթացքում անդադար հարստահարում, կեղեքում է գիւղական ժողովրդին։ Մէկի դէմ սուտ վկայութիւն, միւսին բանադրանք, երրորդին մատնել և չորրորդին՝ նիւթական մեծամեծ վնասներ հասցնել—ահա այս է սրա գործը։ Վերջին հինգ տարվայ ընթացքում գործակալի պաշտօն ևս ստանալով, մէկի անշարժ կայքն է աշխատում յափշտակել, միւսի ընտանեկան անդորրութիւնը վրդովել. մի տեղ սպառնալիք է կարդում, միւս տեղ կաշառքներ կլանում, և մի և նոյն ծագումի, մի և նոյն ազգի, մի և նոյն տոհմի եղբայրների մէջ անհաշտ ատելութիւն սերմանում։ Ժողովուրդը զանազան դէպքերում բողոքեց թէ տեղական և թէ բարձր հոգևոր իշխանութեանը քահանայի արարողութիւնների դէմ, բայց ոչ մի անգամ ուշադրութեան չարժանացաւ ճնշված ժողովրդի ձայնը։ Հոգևոր իշխանութեան այս տեսակ վարմունքը այն աստիճանի սանձարձակ արեց յիշեալ քահանայի կրքերը, որ սա վերջին ժամանակներում գործեց մի աւելի սարսափելի անիրաւութիւն, որի նմանը երևակայել անգամ չէր կարող Վարդաշէնի հասարակութիւնը, թէև դարձեալ մնաց նա անպատիժ։ Տեսնում էք, այստեղ ոչ ազգային միութեան պաշտպան լրագիրն է կարդացվում և ոչ բողոքական քարոզչի ձայնը լսվում. հոգևորականութիւնը ինքն է պատճառ դառնում հայերի մէջ կրօնական երկպառակութեան։ Անարդարութիւնների քօղարկելը շարժեց վերջապէս գիւղացիների ընդհանուր զայրոյթը դէպի իր Մայր Աթոռը։ Դառնացած ժողովուրդը, յուսահատութեան վերջին կէտին հասած, այս օրերս 170 ստորագրութեամբ մի խնդիր ներկայացրեց տեղական հոգևոր կառավարութեանը, որի մէջ գրված էր. „կամ քննութիւն բանալով բոլորովին կարգալոյծ անել և հեռացնել մեր գիւղից յիշեալ քահանային, կամ եթէ դարձեալ հոգ. իշխանութիւնը ուշադրութիւն չի դարձնի, այն ժամանակ ժողովուրդը անզօր գտնվելով տանել հոգևորականութեան ճնշումները, հաստատ որոշել է դառնալ պլադաւան եկեղեցու գիրկը։ Այդ խնդիրը ներկայացնում է Գալուստ քահանայի գործած բազմաթիւ յանցանքների մի շարք, որին վկայում է մօտ 200 հոգի, իսկ աւելի յանդուգն յանցանքները, խնդրատուների ասելով, կը յայտնեն քննութեան ժամանակ։ Փաստերը անհերքելի են։

Տեսնենք, կը շտապի՞ Էջմիածինը առնել այս բոլոր չարիքների առաջը, թէ իր սովորական անտարբերութեամբը իր քաջ և ընդունակ զաւակների մի նշանաւոր բազմութիւն, դիտմամբ հեռացնելով դարերով նրանց պաշտած եկեղեցու ծոցից, կը ձգէ մի օտար եկեղեցու գիրկը։

Երէկ լսեցինք, որ ոչ միայն խնդիր առաջարկող հարիւր եօթանասուն հոգին, այլ Վարդաշէնի լուսաւորչադաւան ամբողջ հայ հասարակութիւնը Տէր-Գալուստի պատճառով մտադիր է շուտով ընդունել յունական դաւանութիւնը։

Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք մի աշխատութիւն պ. Յովհաննէս Տէր-Աբրահամեանի «Ընտիր առակներ Եզովպոսի և Քռիլովի» քսան վիմագրական պատկերներով։ Տպված է Ռոստով (Դոնի վրայ) քաղաքում, ներկայ 1880 թւին։

—

Ամսիս 25-ին վախճանվեցաւ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ մի պառաւ կին, որ 121 տարեկան էր։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ կառապանները շատ անզգուշութեամբ են քշում կառքերը։ Մօտ օրերումս մի երեխայ ընկաւ քշած կառքի անիւների տակ և մեռաւ, իսկ կառապանը անյայտացաւ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐՕ-ՈՒՆԳԱՐԻԱ

Վիեննայից լրագիրներին գրում են հետևեալը հոկտեմբերի 22-ից։ Արդէն մի քանի օր է, որ դոկտոր Ռիգեր գտնվում է Պեշտի մէջ չեխերի և ունգարացիների յարաբերութիւնները լաւացնելու նպատակով, մինչդեռ մինչև այժմ այդ երկու ազգութիւնները ընդհանուր շահեր չեն ունեցել։ Այստեղի լրագիրները լցվում են ահագին յօդուածներով Ռիգերի ճանապարհորդութեան մասին և ճշմարիտ գերմանացիների դրութիւնը բաւական կասկածաւոր է։ Մի կողմից գերմանացիները պէտք է աշխատեն հաստատել, որ այդ ճանապարհորդութիւնը քաղաքական հետևանքներ չէ կարող ունենալ, որ չեխերի և ունգարացիների միանալը աներևակայելի է, որ այդ երկու ազգութիւնների արտաքին քաղաքականութիւնը տարբեր է, միւս կողմից նոյն գերմանացիները պէտք է աշխատեն Ռիգերի ճանապարհորդութեանը քաղաքական նշանակութիւն տալ, որ կարողանան յարձակվել Տաաֆէի մինիստրութեան վրայ։ Գերմանական լրագիրները աղաղակում են, որ քաղաքագէտները օգուտ են քաղում Ունգարիայի հակագերմանական տրամադրութենից, կամենում են միանալ այդ երկրի գործողների հետ գերմանական կուսակցութեան շահերին վնասելու համար։ Ահա այսպիսի դրութեան մէջ են այժմ աւստրիական գերմանացիները և Պրագայի „Politik" լրագիրը «այժմ ինչ է անում դոկտոր Ռիգեր» հարցերին պատասխանում է. «շատ աղմուկ է գցում»։ Մի ժամանակ Ռիգեր ճանապարհորդեց Մոսկվա և այդ ճանապարհորդութիւնը շատ վնասեց չեխերի առաջնորդին։ Այստեղ լուր է տարածված, որ Ռիգեր շուտով մինիստրի պաշտօն կը ստանայ։

Հարկաւոր է հաղորդել նոյն իսկ Ռիգերի կարծիքը իր ճանապարհորդութեան մասին, որ նա յայտնել է «Pesti Naplo» լրագրի խմբագրին։ Ռիգեր ամենից առաջ ցաւակցութիւն է յայտնում, որ 1847 թուականին ինքը Պեշտի մէջ չէ եղել և որ չեխ քաղաքագէտները իրանց հեռու էին պահում ունգարացիներից։ Դա գլխաւոր պատճառ էր, որ մինչև այժմ չեխերի և ունգարացիների մէջ անբաւականութիւն է տիրում։ Ռիգեր եկել է Պեշտ ունգարական գործերը ուսումնասիրելու և ունգարացիներին չեխերի ցանկութիւնների հետ ծանօթացնելու համար։ Նա ոչ ոքից յանձնարարութիւններ չէ ստացել և լրագիրների հաղորդած լուրերը այդ մասին սխալ են։ Ռիգեր խօսակցել է ունգարական առաջին մինիստր Տիսսայի և ունգարացի պատգամաւորների հետ և այդ խօսակցութիւնների գործած տպաւորութիւնները բաւականացուցիչ են։ Պեշտի մէջ այն կարծիքի են, որ գերմանացիների առաւելութեան պահպանելը Աւստրիայի մէջ ունգարացիների համար անհրաժեշտ է։ Ռիգերը այդ հանգամանքը չէ կարող հասկանալ։ Մի՞թէ աւստրիական գերմանացին աւելի մեծ բարեկամ է ունգարացուն, քան թէ Գալիցիայի լեհացին։ Մի՞թէ գերմանացիները չէին ոչնչացնի ունգարական սահմանադրութիւնը, եթէ Աւստրիայի մէջ չեխեր և լեհացիներ չը լինէին։ Վիեննայի լրագիրները բամբասում են չեխերին. նրան ասում են, որ չեխերը կղերական և աւատական են։ Մի՞թէ կարելի է ենթադրել որ չեխերը չեն հասկանում աւատական ժամանակների կարգերի վնասակարութիւնը։ Խօսելով չեխերի կղերակա-

նութեան մասին Ռիգեր ասում է, որ չեխերի գեղեցիկ պատմութիւնը ռէֆորմացիայի մասին հերքում է այդ մեղադրանքը:

Ասում են, որ չեխերը հալածում են գերմանացիներին: Դրանք դատարկ խօսքեր են. հինգ միլիօն չեխերը ամբողջ Չեխիայի երեք քառորդն են կազմում: Չեխիայի մէջ գտնված 36 միջնակարգ ուսումնարաններից 30 գերմանական են, իսկ միայն 6 չեխական: Ահա այսպէս են հալածում չեխերը գերմանացիներին, որոնք մեծամասնութիւն են կազմում պատգամաւորների ժողովի մէջ, ուրտեղ չեխերը միայն մէկ ներկայացուցիչ ունեն: Վիեննայի լրագիրները պնդում են, որ չեխերը կրթված ժողովուրդ չեն և այդ պատճառով ցանկանում են գերմանական կուլտուրայի առաւելութիւնը: Այդ մեղադրանքը հերքելու համար բաւական է այցելել Պրագայի արհեստանոցները, որոնք կառավարվում են չեխ արհեստաւորներից: Չեխիայի գործարանները մեքենաներ են պատրաստում ռուսական և լեհական շաքարի 20 գործարանների համար: Չեխիայի մէջ շաքարի բազմաթիւ գործարաններ կան, որոնք կառավարվում են չեխ գիւղացիներից: Զասլաու քաղաքի օգնական կասսան տարեկան 12 միլիօն ունի շրջաբերութեան մէջ, իսկ այդ քաղաքի բնակիչները ընդամենը 4000 են: Այս բոլորը կատարել են չեխերը իրանց ինքնագործունէութեան շնորհիւ, առանց կառավարութեան օգնութեան, մինչև անգամ կառավարութեան կամքի հակառակ: Եթէ չեխերը կամենում են մասնակցել հասարակական գործերին, այդ չէ նշանակում, որ նրանք կամենում են վնասել ունգարացիներին:

ՍՈՎԻ ԱՌԻԹՈՎ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

Երկու հեռագիրք սովեալ գաւառաց ներկայ և ապագայ վիճակը խիստ լաւ կը բացատրեն և բնաւ պէտք չեն թողուր մեր ամեն կարգի ազգայիններն յորդորելու, որպէս զի ի նպաստ սովելոց նուիրել փութան իրենց գթութեան լուման, որով միայն պիտի կրնայ փրկվիլ հայն Թիւրքաց Հայաստանի մէջ: Հայաստանը հայուն հայրենիքն է, հետևաբար հայն Հայաստանի համար պէտք է:

Ահաւասիկ խորին ուշադրութեան արժանի խօսք մը, որ ամեն բան կը բացատրէ:

Ազգին մէջ վերջին ժամանակներս խիստ գովելի շարժում մը սկսած է երևիլ. ինչպէս ազգին օգնելու, նոյնպէս հայերէն լրագիր կարդալու փափագ մը կերևի շատերուն վրա, որ յառաջդիմութեան նշան է:

Այսպիսի շարժում մը քաջալերական է, որ հարկաւ ուշադրութենէ չը կրնար վրիպիլ: Ժողովրդի մը ազգայնութեան յատկանիշը գլխաւորաբար երկու բան է, այն է լեզու և հայրենիք: Հայն ունի հայրենիք, որոյ քաղցր յիշատակն ամեն հայու մտացը մէջ աջնջելի է: Իսկ լեզուն բոլորովին իրն է և անոր համար բնաւ մէկէ մը կախում չունի: Լեզուն միջոց մէ, որով մարդ իր գաղափարները կը բացատրէ և միտքը կը յայտնէ: Հայն ամեն բան վրա տուաւ, միայն իր ազգայնութիւնը պահպանելու համար և կրցաւ իսկ, որովհետև պահեց իր լեզուն, որ իր ազգայնութեան գանձարանն է, ուր անկորուստ պահուած են իր ամենէն նուիրական աւանդները: Լեզուի յառաջդիմութիւնը գաղափարաց յառաջդիմութիւն կենթադրէ: Որովհետև ազգ մը գաղափարներով կապրի և աշխարհ իսկ գաղափարներով կը կառավարուի, ուստի լեզուի յառաջդիմութիւնն էական պէտք մը է: Գոհ ենք որ այս պէտքը ճանչուած և շատ թրքաբարբառ գաւառաց մէջ ատոր մեծ կարևորութիւն տրուիլ սկսած է: Իբր օրինակ պարծանօք կրնանք յառաջ բերել Կեսարիոյ ազգային վառ երիտասարդութիւնն, որ հայերէն կարդալու և խօսելու մասին իրար գերազանցելու գովելի մրցում մը սկսած է: Կը ցաւինք, սակայն, որ Պրուսայի գաւառագլուխը տխուր հակապատկեր մը կընծայէ, ինչպէս նաև Գաղատիոյ գաւառագլուխն, ուր ամենայն ինչ լքեալ է:

(Լոյս)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

—

Թէհրանից „Բէյտերի" ընկերութեանը հեռագրում են հոկտեմբերի 23-ից: Քիւրդ ապստամբները նորից սկսեցին կողոպտել երկիրը: Նրանք աւերակ դարձրին մի քանի գիւղեր և այժմ մտել են Սալմաստի նահանգը: Ռինարի մէջ հաւաքած պարսկական զօրքերը չափազանց թոյլ են ապստամբների վրա յարձակվելու համար: Թէհրանից ապստամբների դէմ ուղարկված 2500 զինուորները 12 թնդանօթներով անցան Կազվին քաղաքից: Զինուորական և արտաքին գործերի նախկին մինիստր Սիփահ-Սալար-Ազամ Ադրբէջանի գլխաւոր նահանգապետ է նշանակված և արդէն հասաւ Թաւրիզ:

Լօնդօնի մէջ հրատարակվող „Standard" լրագրի սեփական թղթակիցը Թէհրանից, հոկտեմբերի 25-ից հաղորդում է հետևեալ մանրամասն տեղեկութիւնները քիւրդերի ապստամբութեան մասին Պարսկաստանի մէջ: Անցքերը այստեղ չափազանց արագ են պատահում և գործերի դրութիւնը վտանգաւոր է: Քիւրդերը, որոնք վերջին ապստամբութիւնից յետոյ դեռ մի քանի օր առաջ իրանց հանգիստ էին պահում, յանկարծ ապստամբվեցին, պաշարեցին Ուրմիա և պահանջում են, որ երեք օրվայ ընթացքում քաղաքը իրանց յանձնվի: Անգլիական գլխաւոր հիւպատոս, պ. Աբբոտ այժմ այդ քաղաքի մէջ է գտնվում: Նա միջնորդում է և աշխատում է քաղաքի յանձնելու ժամանակամիջոցը երկարացնել և առաջն առնել այն սարսափելի արիւնհեղութեան, որ անպատճառ կը պատահի, եթէ քիւրդերը յարձակվին քաղաքի վրա և ուժով նրան վերցնեն: Ուրմիային օգնելու համար Սեմարայի տեղացիների խումբերին առաջնորդելով մի քանի անուանի խաների հետ գնում են Թայմուր-փաշա և Իգլխան-փաշա եղբայրները: Լճի միւս կողմը Սանջբուլաղի և Մարագայի նահանգների մէջ գտնված քիւրդերի ուժերը աւելի էլ զօրեղ են: Թաւրիզի զօրքերի հրամանատար Իհտիմադ-Սուլտանէ ռմբակոծում էր քիւրդերի ամրացած դիրքերը Ռինարի մէջ, Մարագայի մօտ, բայց իր զօրքերի թւի պակասութեան պատճառով չը կարողացաւ օգուտ քաղել այն առաւելութիւններից, որ տուեց նրան թնդանօթաձգութիւնը: Փարիզի և Լօնդօնի պարսկական նախկին դեսպան Հասան-խանը օգնական զօրքեր է տանում Գերուսից, որտեղ արդէն հասել է պարսկական զօրքերի գլխաւոր հրամանատար Քէշմեդ-Դօվլէ: Սա պայմանաւորվել է Թիւրքաց կառավարութեան հետ, որ այս վերջինը Վանից զօրքեր ուղարկի քիւրդերի դէմ, պարսկական զօրքերին օգնելու համար: Շէյխ Իբադուլլահ յայտնեց իրան անկախ թագաւոր և մի շրջաբերական հրատարակեց, որով պահանջում է պարսկահպատակ և թիւրքահպատակ քիւրդերից միանալ իր իշխանութեան տակ: Գործերի դրութիւնը եթէ վտանգաւոր չէ, գոնէ չափազանց դժուար է:

Թէհրանից „Standard" լրագրի սեփական թղթակիցը հոկտեմբերի 27-ից գրում է հետևեալը քիւրդերի ապստամբութեան մասին: Թաւրիզից այսօր ստացված հեռագիրների համեմատ շէյխ Իբադուլլահի որդին և նրա եղբայր Համզա-աղա-քիւրդ սպանված են Ուրմիայի առաջ այդ քաղաքի զօրքերի թնդանօթաձգութեան ժամանակ: Այդ փաստից կարելի է եզրակացնել, որ բանակցութիւնները քաղաքը քիւրդերին յանձնելու մասին ընդհատված են: Ասում են, որ Ուրմիային օգնելու համար երէկ հասաւ Թայմուր-փաշա-խան և բերեց իր հետ Աֆշարայի լեռնաբնակներին: Մինչև այժմ յայտնի չէ՝ արդեօք քիւրդերը վերջացրել են Ուրմիայի պաշարումը, թէ ոչ: Իսկոյն Թաւրիզից հեռագիր ստացվեցաւ, որ շէյխ Իբադուլլահի որդին, շաբաթ, հոկտեմբերի 23-ին սպանվեցաւ ոչ թէ Ուրմիայի առաջ, ինչպէս առաջ հաղորդում էին, այլ Մարաղայի ամրացած դիրքերի վրա յարձակվելու ժամանակ: Հաստատ յայտնի է, թէ Թայմուր-փաշա-խան հոկտեմբերի 24-ին հասել է Սալմաստ, որից Ուրմիան երկու օրվայ ճանապարհով է հեռու, իսկ Իգլխան-փաշա հետևում՝ է նրան մի օրվայ անցքի հեռաւորութեամբ: Այն լուրը, որ այսօր ձեզ հաղորդեցի, թէ Ուրմիայի պաշարումը վերջացած է, չը հաստատվեցաւ: Յոյս ունեն, որ Հասան-Ալի-խանի զօրքերը հոկտեմբերի 29-ին կը միանան Իհտիմադի զօրքերի հետ, որոնց բանակը Մարաղայի մօտ է: Միևնոյն օրը աւստրիական օֆիցերներից առաջնորդված Թէհրանի զօրքերը կը հասնեն Գերուս: Թաւրիզի բնակիչները ամրացնում են քաղաքը և նրա փողոցները: Այդտեղ կամաւորներ են հաւաքում և նրանց զինաւորում:

Թէհրանից „Daily News" լրագրին գրում են հոկտեմբերի 26-ից հետևեալը: Քիւրդերի թիւը հասնում է 15,000 և բաժանված է երեք մասերի, որոնցից երկու մասը կանգնած է Ուրմիայի լճի արևելեան կողմը, իսկ մի մասը՝ արևմտեան կողմը: Նրանք չունեն թնդանօթներ, բայց մեծ թւով Մարտինի ձևի ծանր հրացաններ ունեն: Քիւրդերի առաջին զօրաբաժինը գտնվում է Թաւրիզից 30 մղոն տարածութեամբ հեռու: Պարսկական զօրքերն էլ, բացի անկանոն հեծեալներից, երեք զօրաբաժիններ են կազմում: Քսան և հինգ հազար մարդկերանցից բաղկացած առաջին զօրաբաժինը Մաքուից գնում է Ուրմիա: Այդ զօրաբաժինը թնդանօթներ չունի: Երկրորդ զօրաբաժինը 3000 զինուորներից կազմված Թաւրիզի և Մարաղայի մէջն է գտնվում և վեց թնդանօթներ ունի: Թէհրանից դուրս եկած 3000 մարդկերանցից բաղկացած երրորդ զօրաբաժինը 12 թնդանօթներ ունի և այժմ գտնվում է Զանջանի մօտ: Թաւրիզը վտանգի է ենթարկված: Բնակիչները պաշտպանողական պատրաստութիւններ են տեսնում և ամրացնում են քաղաքը: Քիւրդերը կոտորում են բնակիչներին և անհաւասարակ նրանց հետ անգթաբար են վարվում: Քրիստոնեաների հետ քիւրդերը աւելի լաւ են վարվում, քան թէ մահմետականների հետ: Մինչև այժմ միայն մի կռիւ է եղել Միանդաբի մէջ: Պարսիկները ջարդվեցան, քաղաքը աւերակ դարձաւ, իսկ բնակիչների մեծամասնութիւնը կոտորվեցաւ: Շրջակայ գիւղերը այրված են: Վերջին լուրը պարսիկների յաղթութեան մասին չէ հաստատվում:

«ԴԷՅԼԻ-ՆԻՒՍ» ԼՐԱԳՐԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

—

Կ. Պոլսից մի թղթակից հաղորդում է «Դէյլի-Նիւս» անգլիերէն լրագրին «Պարլամենտի անդամ միստր Բրայս և պոլսեցի հայեր» վերնագրով հետևեալը, որ համարեա թէ բառ առ բառ Հայկակի ասածներն է հաստատում:

„Երբոր միստր Բրայս դուրս ելաւ Զմիւռնայից Կ. Պոլիս գնալու համար, այդ քաղաքի հայերը հեռագրեցին Հայոց պատրիարքին թէ միստր Բրայս կարճ ժամանակում կը հասնի Կ. Պոլիս, սակայն այդ հեռագիրը յանձնեցին միստր Բրայսի Թիւրքաց մայրաքաղաքը հասնելուց երկու ժամ յետոյ: Ուստի զարմանք չը կայ կասկածելու որ Բ. Դուռը աշխատել է խանգարել մի ցոյց, որ պիտի տեղի ունենար 'ի պատիւ պարլամենտի ազատամիտ կուսակցութեան մի անդամի: Բայց այնուամենայնիւ հայերը դարձեալ հնարք գտան այնպիսի մի ցոյց գոյացնելու, որը խափանեց միստր Բրայս գոհանալով նրանց բարի դիտաւորութեանց մասին: Հայ հասարակութեան առաջնորդող անդամները այցելեցին նրան Թերապիայում, և այլ և այլ պատգամաւորութիւններ ներկայացան նրան անգլերէն և հայերէն լեզուով խօսած ճառերով: Նա ներկայ էր Հայոց ազգային ժողովի մի նիստին Ղալաթայում, և նիստից յետոյ անդամները սպասում էին նրան գրատանը և նրան յայտնեցին Հայոց ազգի շնորհակալութիւնը դէպի Անգլիայի ազատամիտ կուսակցութիւնը: Միստր Բրայս այցելեց նաև Հայոց եկեղեցին և դպրոցը Ղալաթայում, նոյնպէս Քաղկեդոնի ուսումնարանը, և ցոյց տուեց իր գոհունակութիւնը Հայերի դաստիարակութեան գործում արած առաջադիմութեան մասին: Նրան հիւրընկալեցին մի շքեղ խնճոյքի մէջ, ուր ներկայ էր Կ. Պոլսի հայ հասարակութեան ընտիր մասը: Այնտեղ ներկայ գտնվող տիկնանցից շատերը խօսում էին անգլերէն: Միստր Բրայս պատասխանելով այն եռանդուն ճառերին, որ արտասանվում էին մեծապէս համակրելով Անգլիայի կառավարութեանը և ազգին, ասաց թէ ինքը և իր բարեկամները երբէք չեն ձգի Հայոց խնդիրը, մինչև որ Թիւրքաց հայերին արդարութիւն լինի:"

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 հոկտեմբերի: „Правит. Вѣстн." լրագրի մէջ երէկ և այսօր տպված է ութ գլուխ մեղադրական ակտից քաղաքական այն գործի, որի քննութիւնը սկսվեցաւ Ս. Պետերբուրգի զինուորական դատարանի մէջ հոկտեմբերի 25-ին: Այդ գործի հետ կապված է վերջին ժամանակների ամենածանր յանցանքների մեծ քանակութիւնը, որի մեծամասնութիւնը յայտնել է իշխան Կրապոտկինին սպանող այժմ վախճանված Հրէայ Գոլդենբերգ: Ձմեռային պալատը ճայթեցնողը Վեատկեան նահանգի գիւղացի Ստեփան Խալտուրինն է եղել, որը մտել էր պալատը կեղծ անցագրով գիւղացի Բատիշկովի անունով: Այդ յանցանքին մասնակից է Կվեատկովսկի: Այսօր արդէն երրորդ օրն է, ինչ գործը քննվում է: „Берегъ" լրագրին հեռագրում են, որ Իշխան Գորչակով մահամերձ հիւանդ է:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 26 հոկտեմբերի: Թիւրքաց զինուորական նաւատորմը ուղևորվեցաւ Կրիտ կղզին:

ՖԵՐՐՈԼ, 26 հոկտեմբերի: „Լիվադիա" նաւը կը մնայ Ֆերրոլի մէջ մինչև նոյեմբերի վերջը: „Times" լրագիրը հաղորդում է, որ „Լիվադիա" նաւի մէջ մեծ քանակութեամբ ջուր է մտնում, որ ջրհանները անկարող են ջուր դուրս ածել:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ